

**ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
*«22» лютого 2023 року,
протокол № 10.*

Ректор університету, голова вченої
ради університету, доктор
юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК
(підпис) (ініціали, прізвище)

«22» лютого 2023 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ДІАЛЕКТИКА ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»
для підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні
здобувачів ступеня доктора філософії
зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування**

м. Хмельницький
2023

РОЗРОБНИКИ:

Завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, доктор філософських наук, професор
«10» січня 2023 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
«10» січня 2023 року, протокол № 6.

Завідувач кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, доктор філософських наук, професор
«10» січня 2023 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Деканеса факультету управління та економіки, кандидатка економічних наук, доцентка
«10» січня 2023 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«15» лютого 2023 року, протокол № 3.

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«15» лютого 2023 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

			Стор.
1.	Опис навчальної дисципліни		2
2.	Заплановані результати навчання		3
3.	Програма навчальної дисципліни		5
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		6
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	6
	4.2.	Аудиторні заняття	7
	4.3.	Завдання для самостійної роботи	7
5.	Методи навчання та контролю		7
6.	Схема нарахування балів		8
7.	Рекомендована література		9
	7.1.	Основна література	9
	7.2.	Допоміжна література	10
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		10

1. Опис навчальної дисципліни

1.	Шифр і назва галузі знань	–	28 Публічне управління та адміністрування
2.	Код і назва спеціальності	–	281 Публічне управління та адміністрування
3.	Назва спеціалізації	–	-
4.	Назва дисципліни	–	Діалектика як світоглядна основа наукових досліджень
5.	Тип дисципліни	–	вибіркова
6.	Код дисципліни	–	ВК24
7.	Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	–	третій
8.	Ступінь вищої освіти, що здобувається	–	доктор філософії
9.	Курс / рік навчання	–	другий
10.	Семестр	–	четвертий
11.	Обсяг вивчення дисципліни:		
	загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	–	3,0 / 90
	денна, заочна форми навчання:		
	аудиторні заняття (годин)	–	14
	% від загального обсягу	–	15,6
	лекційні заняття (годин)	–	8
	% від обсягу аудиторних годин	–	57,1
	семінарські заняття (годин)	–	6
	% від обсягу аудиторних годин	–	42,9
	самостійна робота (годин)	–	76
	% від загального обсягу	–	84,4
12.	Форма семестрового контролю	–	залік
13.	Місце дисципліни в логічній схемі:		
	1) попередні дисципліни	–	ОК 1 «Філософія науки»
	2) супутні дисципліни	–	ВК 17 «Методика роботи з науковою інформацією» ВК 21 «Методика проведення

		соціологічних досліджень»
		БК 23 «Теорія аргументації»
3) наступні дисципліни	–	-
14. Мова вивчення дисципліни	–	українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни:

ЗК 1. Здатність застосовувати системний підхід, науковий світогляд для проведення наукових досліджень, абстрактно, критично мислити, аналізувати сучасні проблеми розвитку суспільства, синтезувати отримані знання та формувати обґрунтовані пропозиції, стверджувати власну життєву позицію.

ЗК 4. Здатність до самокритики та самонавчання, удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні, ініціативність.

ЗК 7. Здатність застосовувати різноманітні методи під час проведення власного наукового дослідження.

ФК 12. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері публічного управління та адміністрування, оцінювати та забезпечувати.

Програмні результати навчання, які досягаються під час вивчення навчальної дисципліни:

РН 1. Знати наукові концепції та теорії, термінологію, історію розвитку та сучасний стан наукових знань, ідентифікувати теоретичні й практичні проблеми з публічного управління та адміністрування.

РН 8. Глибоко розуміти загальні принципи та методи публічного управління та адміністрування, а також методологію наукових досліджень, застосовувати їх у власних дослідженнях у професійній сфері та у викладацькій практиці.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:	
1. Знання	
<i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>	
1.1)	сутність та форми діалектики як структурного елемента філософського знання;
1.2)	термінологічний матеріал, основні напрямки та історичні форми діалектики;
1.3)	основні принципи діалектики та зміст її основних законів;
1.4)	систематизувати та порівнювати традиції діалектичного методу;
1.5)	альтернативи діалектики.
2. Розуміння	
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>	
2.1)	аргументувати роль та значення діалектики як методу пізнання в процесі наукового дослідження;
2.2)	розкривати фундаментальні основи філософського та діалектичного методу як основи творчого мислення.
2.3)	з'ясувати закономірності впливу діалектики на світоглядні погляди людей та на процес наукових досліджень;
2.4)	сформувати позицію усвідомленого використання вихідних принципів діалектики в процесі дослідницької діяльності;
2.5)	аргументувати роль діалектичного мислення на формування критичного сприйняття

інформації в процесі наукового дослідження;
2.6) обґрунтовувати роль діалектичного мислення на рівень загальної та професійної культури особистості та здатності приймати осмислені рішення у соціальній та професійній діяльності, в особистому житті.
3. Застосування знань
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) розрізняти та виявляти специфіку різних типів діалектики в процесі генезу;
3.2) робити порівняльний аналіз філософського та конкретно-наукового тлумачення істини;
3.3) розрізняти метафізичну та діалектичну концепції розвитку світу; наводити конкретні приклади реальних виявлень метафізики при аналізі наукових проблем;
3.4) пов'язувати загальні філософські проблеми з вирішенням завдань у різних галузях сучасної науки.
4. Аналіз
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) розкривати фундаментальні основи філософського та діалектичного методу як основи творчого мислення;
4.2) демонструвати здатність розбивати філософську інформацію на основні структурні складові, аналізувати рекомендовані до вивчення першоджерела з теорії діалектики;
4.3) змістовно аналізувати основні напрями та течії у сфері теорії діалектики;
4.4) застосовувати набуті знання з методології у своїй галузі наукового пізнання, а також при аналізі складних проблем інших сфер життєдіяльності суспільства;
4.5) володіти правилами теорії діалектики та використовувати їх в наукових дискусіях, ділових бесідах та перемовинах, в наукових дослідженнях.
5. Синтез
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) поєднувати елементи знань з діалектики з метою отримання цілого з новою системною властивістю; бути здатним зробити логічні узагальнення;
5.2) при вивченні теорії діалектики інтегрувати та використовувати знання та факти з інших дисциплін;
5.3) синтезувати набуті знання з філософських та фахових дисциплін у цілісне наукове світосприйняття;
5.3) оперувати набутими принципами, законами, категоріями, методами діалектики для формування наукового світогляду;
5.4) обґрунтовувати необхідність знань з теорії діалектики для фахівців в галузі публічного управління та адміністрування;
5.5) пропонувати шляхи підвищення власної культури у сфері діалектики, розвитку здатності вирішувати дослідницькі проблеми комплексно, виробляти навички критичного мислення в процесі самоосвіти та самовдосконалення;
5.6) систематизувати та порівнювати традиції діалектичного методу в процесі пізнання.
6. Оцінювання
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) оцінювати значення знань тем з курсу «Діалектика як світоглядна основа наукових досліджень» для формування високого рівня світоглядної та професійної культури публічного управління;
6.2) розкривати соціально-історичну сутність і доцільність діалектики для дискусій у професійній та дослідницькій діяльності;
6.3) пояснювати відмінності між діалектичними і метафізичними методами пізнання,

	оцінювати їх вплив на сучасну управлінську та дослідницьку практики;
6.4)	діалектично вибирати серед різноманіття думок та поглядів окремі положення, важливі для формування власної філософської позиції, особистісного та професійного самовдосконалення та самовираження;
6.5)	оцінювати внесок українських дослідників у розвиток діалектики як науки.
7. Створення (творчість)	
<i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>	
7.1)	використовувати діалектику як метод дослідження не лише стосовно самої філософії, а й спеціальних галузей науки про природу, суспільство, духовне життя та людину;
7.2)	демонструвати вміння професійно вести дискусії щодо філософського змісту основних категорій та законів діалектики;
7.3)	писати аргументативні тексти на актуальну професійну та дослідницьку проблематику, враховуючи діалектичну складність та багатовимірність світу, демонструючи вміння поєднувати й узгоджувати різнопланові наукові підходи;
7.4)	творчо використовувати зміст основних філософських першоджерел і провідних ідей діалектики при аналізі процесу пізнання як специфічної форми ставлення людини до світу.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Місце діалектики в структурі знання

Діалектика в системі філософського знання. Діалектичний тип мислення. Діалектичні принципи побудови системи філософського знання. Основні підходи до тлумачення діалектики, її види. Людина як суб'єкт і об'єкт діалектики. Співвідношення онтології і діалектики. Історична генеза діалектики та її форми. Філософія і наука: порівняльний аналіз. Філософський зміст світоглядної орієнтації людини.

Тема 2. Діалектика як вчення про розвиток

Становлення сучасної філософської концепції розвитку. Діалектика як філософське вчення про розвиток. Діалектика як теорія розвитку. Розвиток як форма діалектики в дійсності. Діалектична суперечність як джерело розвитку. Заперечення та самозаперечення в діалектиці. Формальне та діалектичне заперечення. Принцип "зняття". Розвиток як перехід в протилежність. Тотожність і відмінність ступенів розвитку. Зовнішні форми вияву розвитку: лінійна, кругова, тріадична, спіралевидна. Розсудок і розум в контексті поняття розвитку.

Тема 3. Діалектика як метод пізнання

Діалектика і методи наукового пізнання. Діалектика як позитивний метод пізнання. Діалектичний метод пізнання та його структура. Діалектичний метод як єдність теоретичного і практичного, пізнавального і перетворювального. Основні принципи діалектичного методу пізнання. Проблема застосування діалектики в науковій діяльності і практиці: передумови, умови, форми і межі. Евристика наукового пошуку. Історичні етапи розвитку діалектики як методу пізнання.

Тема 4. Діалектика як світоглядно-методологічна концепція наукових досліджень

Світогляд як базова основа розуміння та дослідження суспільних процесів. Методологія як система принципів і способів організації теоретичної та практичної діяльності. Вплив світоглядного чинника на методологію сучасного наукового пізнання у гуманітарній сфері. Світоглядне значення принципів, законів та категорій діалектики для діалектичної методології. Діалектика як світоглядна і методологічна концепції. Методологія сучасного наукового пізнання. Сутність, зміст, види і функції категорій як світоглядного елементу діалектичної методології. Діалектика як світоглядна і методологічна концепції.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	утому числі					усього	утому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Місце діалектики в структурі знання	21	2	-	-	-	19	21	2	-	-	-	19
Тема 2. Діалектика як вчення про розвиток	23	2	2	-	-	19	23	2	2	-	-	19
Тема 3. Діалектика як метод пізнання	23	2	2	-	-	19	23	2	2	-	-	19
Тема 4. Діалектика як світоглядно-методологічна концепція наукових досліджень	23	2	2	-	-	19	23	2	2	-	-	19
Усього годин	90	8	6	-	-	76	90	8	6	-	-	76

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Самостійна робота аспірантів

4.3.1. Самостійна робота аспірантів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3.3. Самостійна робота аспірантів заочної форми навчання передбачена навчальним планом у формі виконання домашньої контрольної роботи.

4.3.4. Завдання для самостійної роботи аспірантів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

Поточний контроль знань аспірантів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліц-опитування аспірантів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;

- 2) усне або письмове(у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного заліку. Структура залікового білету включає три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих аспірантом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 4 лекційних занять за денною та заочною формами навчання. Аспірант може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій			
			1	2	3	4
1.	Денна	4	2,5	5,0	7,5	10
2.	Заочна	4	1,3	2,5	3,8	5

6.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 3 семінарських занять за денною та заочною формами навчання.

За результатами семінарського (практичного) заняття кожному аспіранту до відповідного документу обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів наведені у п. 4.3.8. «Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова» (в редакції рішення вченої ради ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року, протокол № 1, з 01 вересня 2020 року, наказ ХУУП імені Леоніда Юзькова від 28 серпня 2020 року № 312 / 20).

6.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань, наведено в таблиці:

№ з/п	4 теми	Номер теми				Усього балів
		1	2	3	4	
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу					
	денна форма навчання	4	4	4	4	16
	заочна форма навчання	8	8	8	8	32
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання					
	денна форма навчання		4			4
	заочна форма навчання		8			8
3.	Усього балів					
	денна форма навчання					20
	заочна форма навчання					40

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Бичко І., Табачковський В., Бичко А. Філософія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 648 с.
2. Босенко В.А. Диалектика как теория развития. Киев: Думка, 1966. С. 133–151.
3. Босенко В.А. Общая теория развития. Киев: Думка, 2001. С. 160–182.
4. Добронравова И. Современная потребность в диалектике и творческое наследие М.Л. Злотиной. *Філософсько-антропологічні студії 2001. Розум, Свобода та Долі Діалектики. До 80-річчя Марії Злотіної*. Київ: Стилос, 2001. С. 125–135.
5. Злотина М.Л. Развитие как мировоззренческая проблема. Киев: Вища школа, 1974. 30 с.
6. Злотина М.Л. Диалектические законы развития как мировоззренческие принципы творческой деятельности. *Практика, познание, мировоззрение*. Киев: Наукова думка, 1980. С. 223–239.
7. Категории диалектики, их развитие и функции. Киев: Наукова думка, 1980. 130 с.
8. Лисий В. Діалектика і методи наукового пізнання. *Вісник Львівського нац. універ. ім. І. Франка. Серія «Філософія»*. 2010. Вип. 13. С. 20–28.

9. Сидоренко О.П. Корлюк С.С., Власов В.В., Розова Т.В. та ін. Пропедевтичний курс з філософії науки: підручник; за ред. О.П. Сидоренка. Київ: Освіта України, 2017. С. 313–317.
10. Сепетий Д.П. Діалектика versus метафізика: переоцінка дилеми. *Філософська думка*. 2006. № 4. С. 56–75.
11. Філіпенко А.С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Київ: Академвидав, 2004. 208 с.
12. Цехмістров Г.С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник. Київ: ВД «Слово», 2004. 240 с.

7.2. Допоміжні джерела

1. Діалектика без апології. Київ: Думка, 1998. 342 с.
2. Хоменко І.В. Еристика: підручник. Київ: Центр правової літератури, 2008. 280 с.
3. Філософія. Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навчальний посібник; за ред. Л.В. Губерського. Київ: Знання, 2012. 621 с.
4. Філософський енциклопедичний словник / ред. кол.: В.І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ: Довіра, 2002. 744 с.

8. Інформаційні ресурси

http://www.lnu.edu.ua/faculty/Phil/kaf_fil.htmhttp://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Rassel/MZ_Index.phphttp://anthropology.ru/ru/texts/brodsky/ruseur_08.html<http://logic.ru/ru/node/622><http://www.philosophy.ru/library/vopros/59.html>